

Изследвайки процеса на генезиса на румънския роман, неговия дълъг и сложен път от старите епични писмени паметници до първите истински романи текстове от XIX век, Антон Косма стига до важния извод, че „румънският роман е задължен на западния само дотолкова, доколкото му е било необходимо, за да се интегрира в европейска-

та литература“. В потвърждение на това той се спира по-подробно на творчеството на Ион Крянга и Йон Славич — първите по-значителни романисти, които още в началото на века издигат чувствително нивото на жанра в нашата северна съседка.

Огнян Стамболиев

Хроника

ЗНАЧИМО СЛОВО ЗА ВЕНЕЛИН

(Резултати от първата научна конференция в СССР, посветена на 150-годишнината от смъртта на Ю. И. Хуца-Венелин)

Завърши работата си първата за годините на съветската власт научна конференция, посветена на изучаване на научното наследство на родения в Закарпатска Украйна Ю. И. Хуца-Венелин (1802—1839). Преселил се в Русия, той става един от първите, които полагат основите на родната славистика като наука. Научните постижения на учения са привличали вниманието на мнозина изследователи и обществени дейци още през XIX и началото на XX в. Но ако през XIX в. във всички основни енциклопедии има статии за него, то в редица издания на енциклопедията през последните десетилетия не се е намерило място за такива. Едва във времето на преустройството, когато съветската историческа наука започна да подхожда по нов начин към оценката на миналото, стана възможно да се преразгледа и концепцията за наследството на Ю. И. Хуца-Венелин. Именно това даде тласък за подготовката на конференция на тема „Ю. И. Хуца-Венелин и развитието на междуславянските връзки“, която направи равностойка на извършеното в нашата страна и в чужбина и същевременно набеляза пътища за задълбочено комплексно изучаване на известния славист в науката, на неговата роля в развитието на междуславянските връзки.

Конференцията беше проведена от Ужгородския държавен университет, Института по славянознание и балканистика при АН СССР и Закарпатската областна организация на Украинското общество за опазване на паметниците на историята и културата. В работата й взеха участие учени от Москва, Воронеж, Киев, Минск, Кишинев, Львов, Черновци, Винница, Тернопол, Иваново-Франковск, а също и шестима учени от други страни: д. и. н. проф. Тамара Байнур и д. и. н. проф. Михаил Данилак от университета в Кошице (ЧССР), д. ф. н. проф. Илия Конев и д. ф. н. проф. Дочо Левков от Института за литература при Българската академия на науките, к. ф. н. доц. Костадин Динчев от Благоевградския педагогически институт (НРБ) и вторият секретар на

посолството на НРБ в СССР Христо Георгиев.

Проведах се дискусии на трите пленарни заседания, на които бяха изслушани 11 доклада, а също и на четирите заседания на двете секции, където бяха изслушани 35 доклада и съобщения. Те засегнаха широк спектър от научните постижения на Ю. И. Хуца-Венелин. В тях се обсъждаше новото, оригиналното, значителното, което той е внесъл в науката, но се говореше и за неговите недостатъци, за някои грешки, намерили място в многоплановото наследство на страстния приятел на България. Важно е едно — наследството на учения се анализираше върху общия фон на развитието на хуманитарните науки не само в Русия и в Украйна, но и в европейските страни като цяло. Ю. И. Хуца-Венелин наистина е не само представител на руската и украинската наука, но и учен, чието име през 30-те години на XIX в. е било достатъчно известно сред научните кръгове в Европа. Повечето от докладите бяха изградени върху нов архивен материал, определена част от който се въвеждаше за първи път в научно обръщение, върху широкото изучаване на библиотечните фондове на редица страни в Европа — СССР, ЧССР, НРБ, ГДР, ФРГ, УНР, Франция и др.

В тематично отношение докладите и съобщенията бяха разделени на няколко научни направления. Преди всичко редица доклади бяха свързани с формирането на Ю. И. Хуца-Венелин като учен славист. В този план заслужават внимание докладът на проф. В. Е. Задорожни „Историческите връзки на Закарпатието с Русия и Украйна и с останалия славянски свят: традиции, проблеми, перспективи“, съвместният доклад на проф. И. М. Грачак и проф. Н. И. Зимомря „Ю. И. Хуца-Венелин: пътища за формирането на учения“, в които върху широк фактически материал са разкрити връзките на прогресивната интелигенция от Закарпатието с Русия, ролята на украинската интелигенция от този край в развитието на родната наука и в обществената живот на Русия, Украйна, Унгария, Чехия, България, Полша. Върху този фон

са осветлени етапите от формирането на Ю. И. Хуца-Венелин като изследовател на славистичната проблематика. Интересни нови биографични данни се съдържаха в съобщенията на доц. В. П. Чорин („Ю. И. Венелин и Лвовският университет“), И. Ю. Кашула („Революционерите-демократи за Ю. И. Венелин“), И. Ф. Грек („Ю. И. Венелин и бeсaрaбскитe българи“). Интересни нови материали се съдържаха и в докладите на проф. О. С. Мазурка, Л. В. Горина, Т. А. Медовичева, на доц. Б. А. Зилгалов, А. В. Божук, В. В. Пальок, на к. и. н. М. М. Фролова, к. и. н. М. Г. Чемоданова и др. Докладчиците повдигаха въпроси като работата на Ю. И. Хуца-Венелин над източниците, връзките му с учениците от различни страни, значението на неговото ръкописно наследство. Проф. В. И. Илко и доц. Д. Д. Данилюк се докоснаха до въпроса за обема на наследството на учения в областта на историографията.

Втората група доклади и съобщения съставяха изказванията, в които се говореше за приноса на Ю. И. Хуца-Венелин в изучаването на историята на славянските народи. Тук преди всичко трябва да се спомене докладът на проф. Тамара Байцура „Ю. И. Венелин и развитието на славянознанието в Русия през първата половина на XIX в.“, където намериха обстойно осветление такива сложни въпроси като произходът на славянските народи, образуването на раннофеодалните славянски държави, основните етапи в развитието на междуславянските връзки. Проф. Г. В. Павленко представи доклад, в който разкри ролята и мястото на Ю. И. Хуца-Венелин в контекста на идейната борба в руското славянознание от 30-те — 40-те години на XIX в.

Авторът успя да покаже, че Ю. И. Хуца-Венелин е продължител на най-добрите демократични традиции в славянознанието на Русия и Украйна, решавало изключително важни въпроси от древната история на славяните в светлината на концепцията на М. В. Ломоносов, и е водил борба срещу извращаването на родната история. Тези постановки получиха конкретизация и в доклада на проф. Л. П. Лаптева. Тя разкри в пълна мяра плодотворните връзки на Ю. И. Венелин с учениците от Русия и от другите славянски страни, правилно оцени новаторството в разсъжденията на слависта и показа несъстоятелността на отделни негови изводи. Докладчицата се стремеше да обясни корените на погрешните представи на изследователя по някои въпроси на славянската и европейската история изобщо.

Приносът на Ю. И. Хуца-Венелин в изучаването на отделните аспекти от историята на западните славяни беше всестранино охарактеризиран от проф. И. М. Гранчак, а също и от к. и. н. М. М. Фролова и И. В. Чуркина. В редица доклади се говореше за отзивите за трудовете на Венелин в другите страни (Я. И. Шернберг и др.), за ролята на учения в развитието на междуславянските връзки (Т. М. Полешук, Е. Д. Смирнова, М. М. Крил, О. П. Куца, В. В. Ипшутин, Е. В. Шевченко).

Закономерно е, че активно бяха обсъждани и някои аспекти от историята на Закарпатие в плана на оценката им в трудовете на Ю. И. Хуца-Венелин. Тук на първо място трябва да споменем доклада на чл.-кор. на АН УССР Ф. П. Шевченко

„Закарпатие и неговото място в общоукраинския процес“, на проф. И. Г. Шулга „За развитието на историческата наука в Закарпатие“, на д. и. н. И. И. Поп „Ю. И. Венелин и проблемите на националното самосъзнание на закарпатските украинци“, на М. М. Данилак — за участието на населението от Закарпатие в революцията от 1848 г., на доц. М. В. Тиводар — за оценката на етническата история на Закарпатие в научните търсения на Ю. И. Хуца-Венелин и др. Както е известно, значително място в трудовете на учения заемат изследванията на езика и литературата на славянските народи и преди всичко — на българския народ. Именно това е обусловило отделянето в специална секция на онези доклади (те бяха 17), които засягаха този проблем. Почти всички автори убедително показваха, от една страна, най-характерните междуславянски културни паралели, историко-генетичните фактори, поражащи жанрово самотнитe и стилистично многостранни явления, а, от друга — общите моменти в историята на славянството, в това число и процесите в националната история, да речем, на източнославянските и южнославянските народи. Преобладаващото мнозинство от докладчиците се представиха с новаторски търсения, които предизвикаха оживена дискусия, изострена от последните наблюдения и от смелите — в условията на плурализма на мненията — твърдения.

Венец не само на секцията, но и на цялата конференция бяха докладите на българските гости, по-специално — на проф. Илия Конев („Ю. И. Венелин и формирането на европейската българистика“) и проф. Дочо Леков („Ю. И. Венелин и българската интелигенция през епохата на Възраждането“). Те отбелязаха приоритетните начала на ужгородската конференция, станала фактически първият симпозиум, посветен на учения — достойна дан в памет на Юрий Венелин, видния деец на родната ни наука и култура. По думите на Илия Конев и Дочо Леков темата „Венелин и България“ се свързва днес не толкова със зonalността в изучаването на отделните литератури на славянските народи, колкото със системното взаимодействие между славянските култури изобщо, с взаимното им обогатяване по пътя на качествено новите подходи към реализацията на типологическите и контактологическите взаимоотношения в международен мащаб. Наистина концептуалната същност на възгледите на Ю. И. Хуца-Венелин в определящите ги аспекти и досега не е загубила своята значимост, а напротив — придобила е актуално значение в редица въпроси на народознанието, развитието на славистичната наука, историята.

Сред проблемните доклади, подбуждащи към конкретен разговор за мястото на Ю. И. Хуца-Венелин в контекста на междуславянските взаимоотношения, за ролята му в процеса на формиране и развитие на славистиката като цяло и по-специално — на българистиката, се открояваха изследванията на Г. К. Венедиктов, В. В. Нимчук, Е. И. Дюмина, И. А. Дзендзелевски, а също и на българския учен К. Динчев.

Редица доклади засегнаха развитието на литературния процес в Закарпатие. Например В. С. Поп, Т. М. Чумак, Ф. А. Куля, И. П. Мерела, В. И. Па-

дях характеризираха развитието на различните течения в литературата на Закарпатието, влиянието върху тях на наследството на Ю. И. Венелин като историк, филолог, педагог, разказваха за отражението на дейността на учения върху страниците на периодичните издания в Закарпатието.

Конференцията прие решение, в което набеляза мерки за по-нататъшно, по-затълбочено комплексно изследване на наследството на Ю. И. Хуца-Венелин съвместно с ученията от НРБ и ЧССР.

за по-тясно обединяване усилията на учените — историци, филолози, фолклористи и философи. Набелязана беше цяла поредица от практически мероприятия в плана на по-нататъшното изучаване на взаимодействието между културите на славянските народи.

Николай Зимомря (Ужгород)
Преведе от руски: Ралица Маркова